

PRZEDMIOT: HISTORIA BADAŃ JĘZYKOZNAWCZYCH

Cykl dydaktyczny: semestr letni 2008/2009

Rodzaj zajęć: konwersatorium 30 godzin

Prowadzący: prof. dr hab. Andrzej Bogusławski

Tematyka zajęć: Przegląd *wybranych* ważących idei, stanowisk i wyników *teoretycznych* w dziejach badań nad językiem - z uporządkowaniem ze względu na wybrane kręgi problemowe, a także z ogólną orientacją geograficzno-osobowo-chronologiczną.

1. Zarys chronologiczno-geograficzno-osobowy głównych nurtów poznania języka i języków: od jego początków (Chiny; Indie; Grecja i Rzym; Arabia) - poprzez zachodnioeuropejskie średniowiecze i wczesną nowożytność - do ww. XVII-XX (tradycja francuska, angielska, niemiecka ww. XVII-XVIII; językoznawstwo XIX w. z nowymi odłamami geograficznymi: Ameryka, Rosja, Polska, Szwajcaria i in.; główne kierunki i szkoły nauki o języku w w. XX z ich korzeniami w w. XIX; epoka post-klasycysto-strukturalistyczna: II poł. XX i pocz. XXI w.).

2. Przegląd *wybranych* ważących idei, stanowisk i wyników teoretycznych w badaniach nad językiem - z uporządkowaniem ze względu na następujące kręgi problemowe:

I. Język — rzeczywistość.

II. Język — zdarzenia; struktura.

III. Dyferencjacja funkcjonalna w języku.

IV. Różnorodność i zmiana w języku.

Ad I. Miejsce j. w rzeczywistości - funkcjonalne i genetyczne.

Ogólna charakterystyka funkcjonalna j. (poglądy idiogeniczne i allogeniczne) oraz relacja: j. a wiedza. Linia „prawdocentryczna” (arystotelejska) a linia „ekspresywistyczna” w ujęciu języka; psychologizm i antypsychologizm. Reprezentacjonizm lub instrumentalizm poznawczy vs. „komunikatywizm” w obrazie j.

Biwalencja (prawdziwościowa) zdań (wypowiedzeń), dychotomiczna / trychotomiczna struktura treściowa wypowiedzeń. Problem izomorfizmu j. / wypowiedzeń i wiedzy / rzeczywistości (realizm – nominalizm – konceptualizm – antyrealizm).

Pozapoznawcze właściwości wyrażań.

J. a społeczeństwo. Społeczny charakter j. Relacja j. do innych zjawisk społecznych jako ich warunku koniecznego i wystarczającego.

Szkicowa charakterystyka problemu pochodzenia j. w dziejach myślenia o j.

Ad II. Język — (a) działanie, zdarzenia; (b) wyrażenia jako narzędzia; ich natura ogólna i ogólne właściwości strukturalne.

Pojęcia działania i narzędzi w odniesieniu do j. Koncepcja Platona; koncepcje indyjskie. Humboldtowskie pojęcia *energeia*; *ergon*. Saussurowskie pojęcia *langage*; *parole*; *langue / kod* i odniesienia do nich w dziejach wcześniejszych (m.in. Baudouin de Courtenay i Kruszewski; Whitney) i późniejszych (Chomsky).

Proporcjonalizm (analogia), oś syntagmatyczna / oś paradygmatyczna.

Ogólne właściwości wyrażen; inwariancja wyrażen / jednostek j.; przezroczystość wyrażen.

Składnia – syntagmatyka – kompozycjonalność (walencja, projekcja).

Media: substancja dźwiękowa; pismo; gesty i in.

Technika: segmentalność (sylabiczność); operacyjność („item-and-process”); linearność i alinearność; werbalność, frazowość; problem redundancji i fleksja; problem słowotwórstwa. Tzw. drugi szczebel rozczłonkowania (fonetyka i fonologia; grafematyka).

Ad III. Dyferencjacja funkcjonalna w języku.

Funkcjonalne typy wyrażen: podstawowe predykatywne, referencjalne, metatekstowe – w związku z problemem struktury tematyczno-rematycznej; wyrażenia semantycznie elementarne; tzw. siły illokucyjne i „akty mowy”; tzw. supozycje; sprawa imion własnych i wyrażen okazjonalnych. Tzw. pola semantyczne.

Uzupełniające właściwości wyrażen: instrumentalizacja praktyczna, emotywna, poetycka (tzw. funkcje j.: impresywna, ekspresywna, poetycka).

Wyrażenia a użycia wyrażen: semantyka vs. pragmatyka (m.in. problem metafory, metonimii, „implikatur”).

Problemy opisu semantycznego i analizy semantycznej wyrażen. Sprawa tzw. materiału negatywnego (dewiacji).

Ad IV. Różnorodność i zmiana w języku.

Naturalność różnorodności środowiskowej, konwencjonalności i ograniczonej zmienności wyrażen.

Badania opisowe i porównawcze nad językami. Badania porównawcze genealogiczne; tzw. regularne odpowiedniości dźwiękowe. Badania typologiczne, konfrontatywne. Badania arealne; geografia lingwistyczna (izoglosy) i problem odrębności języków etnicznych.

Typy i mechanizmy zmian.

Zmiany fonetyczne i fonologiczne; tzw. prawa dźwiękowe; problem ciągłości / nieciągłości zmian. Zmiany tzw. analogiczne. Zmiany funkcjonalne.

Zmiany w przekazie międzypokoleniowym i międzyśrodowiskowym. Mieszanie języków (substrat, superstrat, adstrat; zapożyczenia). Ekonomia wysiłku. Frekwencja jako czynnik zmienności. Inne suponowane przyczyny zmian.

Umiejętności uzyskane przez studenta: podstawowy zasób informacji przedmiotowych; orientacja w istocie i wadze problemów, przed którymi stawali myśliciele, oraz w wewnętrznych powiązaniach i kontrastach ich wyników.

Metody pracy studenta: percepcja wykładu; lektury samodzielne z wykorzystaniem wskazań wykładowcy.

Literatura

A. Heinz, Dzieje językoznawstwa w zarysie. Warszawa: PWN 1978.

E. Itkonen, Universal History of Linguistics. Amsterdam: Benjamins 1991.

W. von Humboldt, O myśli i mowie. Warszawa: Wyd. Naukowe PWN 2002.

F. de Saussure, Kurs językoznawstwa ogólnego. Warszawa: PWN

(donioślejsze partie tekstów będą wskazywane w trakcie wykładu).

Wymagania: brak szczególnych wymagań

Założenia: wiedza językoznawcza uzyskana wcześniej

Rodzaj przedmiotu: obowiązkowy dla doktorantów-językoznawców I roku Wydziału Polonistyki; ogólnouniwersytecki

Forma zaliczenia: zaliczenie na ocenę

Limit miejsc w grupie: 30

History of linguistic investigations

An overview of *selected* significant *theoretical* ideas, tenets and results in the history of investigations of language and languages – according to the selected problem areas; a general synoptic view of the relevant geographic-personal-chronological data.

1. A chronological-geographic-personal outline of the main trends in the inquiry into language and languages: from its beginnings (China; India; Greece and Rome; Arabia) – through the western Middle Ages and the early modern era – to the 17th-20th centuries (French, English, German traditions of the 17th-18th centuries; the 19th century linguistics with its new geographic areas: America, Russia, Poland, Switzerland and others; the main tendencies and schools in the science of language in the 20th century, with their roots in the 19th century; the post-classical-structuralist era: the second half of the 20th and the beginning of the 21st century).

2. An overview of *selected* significant *theoretical* ideas, tenets and results in the history of investigations of language and languages – according to the following selected problem areas:

I. Language — reality.

II. Language — (a) action, events; (b) expressions as instruments; their general nature and general structural properties.

III. Functional differentiation in language.

IV. Communal variability and change in language.

Ad I. The functional and genetic place of language in the reality.

A general functional characterization of l. (idiogenic and allogenic views) and the relationship: l. and knowledge. The “truth-centric” (Aristotelian) and the „expressivistic” lines of approach to l.; psychologism and antipsychologism. Representationalism or cognitive instrumentalism vs. „communicativism” in the image of l.

(Truth) bivalence of sentences (utterances), dichotomic / trichotomic content structure of utterances. The problem of isomorphism of language / utterances and knowledge / reality (realism – nominalism – conceptualism – antirealism).

Extracognitive properties of expressions.

L. and society. The social nature of l. The relationship of l. to other social phenomena as their necessary and sufficient condition.

An outline of views concerning the origin of l. in the history of reflection on l.

Ad II. Language — (a) action, events; (b) expressions as instruments; their general nature and general structural properties.

The concepts of action and instruments as applying to l. Plato's conception; Indian conceptions. The Humboldtian concepts *energeia*; *ergon*. The Saussurean concepts *langage*; *parole*; *langue* / *code*; their counterparts in the foregoing and later history (Baudouin de Courtenay and Kruszewski; Whitney, among others; Chomsky).

Proportionalism (analogy); the syntagmatic / paradigmatic axis.

General properties of expressions; invariance of expressions / units of language; transparency of expressions.

Syntax - syntagmatics – compositionality (valency, projection).

Media: sound substance; writing; gestures etc.

Techniques: segmentality (syllabicity); operationality (“item-and-process”); linearity and alinearity; verballity, phrase organization; the problem of redundancy and inflection; the problem of word-formation. The so-called second level of articulation (phonetics and phonology; graphematics).

Ad III. Functional differentiation in language.

Functional types of expressions: basic predicative, referential, metatextual ones – in their relationship to the problem of the thematic-rhematic structure of utterances; semantic primitives; so-called illocutionary forces and ‘acts of speech’; so-called suppositions; the issue of proper names and occasional (indexical) expressions. So-called semantic fields.

Supplementary properties of expressions: practical, emotive, poetic instrumentalisation (the so-called impressive, expressive, poetic functions).

Expressions and use of expressions: semantics vs. pragmatics (inter alia: problems of metaphor, metonymy, „implicatures”).

Problems of semantic description and analysis of expressions. The issue of so-called negative linguistic material (deviance).

Ad IV. Communal variability and change in language.

Naturalness of communal variability, conventionality and limited change of expressions.

Descriptive and comparative investigations of languages. Genealogical comparative investigations; so-called regular sound correspondences. Typological, confrontative investigations. Areal investigations; linguistic geography (isoglosses) and the problem of separateness of ethnic languages.

Types and mechanisms of change.

Phonetic and phonological changes; so-called laws of sound change; the problem of continuous / non-continuous character of change. So-called analogical change. Functional changes.

Change in intergeneration and intercommunal transmission of l. Processes of mixing languages (substrate, superstrate, adstrate; borrowings). Economy of effort. Frequency as a factor in change. Other purported causes of change.